

VII. INFORMACJE

1. Dwudziestopięciolecie pontyfikatu Jana Pawła II

Numer 9 tegorocznego polskiego wydania „L'Osservatore Romano” zawiera ciekawe materiały dotyczące dwudziestopięciolecia pontyfikatu Jana Pawła II. Artykuły tam zawarte można znaleźć również na stronie internetowej OPOKI www.opoka.org.pl/zycie_kosciola/jan_pawel_ii/25lat.html. Jest tam m. in. artykuł „Jan Paweł II jako szafarz sakramentów”. Znajdujemy w nim zestawienie udzielanych przez tego Papieża sakramentów z podaniem dat i miejsc.

Jan Paweł II ochrzcił 1378 osób (dorosłych i dzieci), udzielił sakramentu bierzmowania 1581 osobom, wyspowiadał około 300 osób, sakramentu chorych udzielił 274 osobom, pobłogosławił 77 małżeństw. Papież mianował mniej więcej 2/3 światowego episkopatu, przy czym 321 biskupom osobiście udzielił sakry; wyświęcił też 2810 prezbiterów.

Z prasy i internetu dowiedzieć się można, że w dniach 15-18 października br. odbył się w Sali Synodalnej w Watykanie kongres na temat doktrynalnych i duszpasterskich aspektów pontyfikatu Jana Pawła II. Brało w nim udział 285 uczestników: 152 spośród 164 kardynałów, 118 przewodniczących lokalnych Konferencji Biskupów, siedmiu patriarchów katolickich Kościołów Wschodnich oraz przewodniczący watykańskich dykasterii. Gremium przewodniczył dziekan Kolegium Kardynalskiego, prefekt Kongregacji Nauki Wiary, kard. Joseph Ratzinger. Pierwszy referat wygłosił kard. Bernardin Gantin, emerytowany dziekan Kolegium Kardynalskiego na temat: „Posługa Piotra a wspólnota biskupów”. Ponadto głos zabierali kard. Jean-Marie Lustiger z Paryża na temat kapłaństwa, życia konsekrowanego i powołań, kard. Alfonso Lopez Trujillo, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Rodziny, na temat rodziny, kard. Nasrallah Pierre Sfeir, patriarcha maronicki Antiochii, na temat ekumenizmu, kard. Ivan Diaz, arcybiskup Bombaju, na temat misji. Kard. Angelo Sodano, sekretarz stanu, mówił na temat „Dwadzieścia pięć lat pontyfikatu na służbie pokoju”.

W ramach obchodu dwudziestopięciolecia pontyfikatu 19 października miała miejsce beatyfikacja Matki Teresy z Kalkuty.

2. Kanonizacje i beatyfikacje dokonane przez Jana Pawła II

Portal internetowy Stolicy Apostolskiej podaje informacje o dokonanych przez Jana Pawła II beatyfikacjach i kanonizacjach.

Kard. Jose Saraiva Martins CMF, Prefekt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, zaznaczył: „Bez wątplenia pontyfikat Jana Pawła II jest okresem nadzwyczajnego wzrostu ilości świętych i błogosławionych. W ciągu tych lat beatyfikował on 1329 sług Bożych i kanonizował 473 błogosławionych. Wszystkich razem: 1802” (*Święci i świętość według Jana Pawła II*, „L'Osservatore Romano” 24 [2003] nr 9, s.29).

Na łamach wspomnianego numeru 9 „L'Osservatore Romano” w języku polskim jest także zestawienie dokonanych przez Ojca Świętego kanonizacji i beatyfikacji Polaków. „Na przestrzeni 25 lat Jan Paweł II ogłosił świętymi 9 Polek i Polaków, a 154 wyniósł do chwały ołtarzy jako błogosławionych. Dla porównania trzeba przypomnieć, że od 1594 r. do 16 X 1978 r. zostało ogłoszonych świętymi tylko 4 Polaków: Jacek Odrowąż (zm. w 1257 r.), kanonizowany 17 IV 1594 r., Stanisław Kostka (1550-1568), beatyfikowany w 1605 r. i kanonizowany 31 XII 1726 r., Jan z Kęt (1390-1473), którego kult «od niepamiętnych czasów» został potwierdzony 28 III 1676 r., kanonizowany 16 VII 1767 r., oraz Andrzej Bobola (1591-1657), beatyfikowany 30 X 1853 r. i kanonizowany 17 IV 1938 r.

Podobnie, w okresie od 1588 r. (utworzenie Kongregacji Obrzędów) do 1978 r. papież ogłosił błogosławionymi 63 Polek i Polaków. Było to w większości przypadków potwierdzenie kultu «od niepamiętnych czasów», np.: Bogumiła (1116-1182) – 27 V 1925 r., Bronisławy (1200-1259) – 23 VIII 1839 r., Czesława (1180-1242) – 27 VIII 1712 r., Doroty z Mątów (1347-1394) – 9 I 1976 r., Jakuba Strepy (1340-1409) – 11 IX 1790 r., Jana z Dukli (1414-1484) – 21 I 1733 r., Jolanty (1235-1298) – 26 IX 1827 r., Kingi (1224-1292) – 11 VI 1690 r., Sadoka i 48 towarzyszy, męczenników sandomierskich – 16 X 1807 r., Salomei (1211-1268) – 17 V 1673 r., Szymona z Lipnicy (1440-1482) – 24 II 1685 r., Wincentego Kadłubka (1150-1223) – 18 II 1764 r., Władysława z Gielniowa (1440-1505) – 11 II 1750 r., oraz beatyfikacje Maksymiliana Marii Kolbego (1894-1941) – 17 X 1971 r., i Marii Teresy Ledóchowskiej (1863-1922) – 19 X 1975 r., dokonane przez Pawła VI w Rzymie.

Polscy święci ogłoszeni przez Jana Pawła II

1. **Maksymilian Maria Kolbe** (1894-1941) – beatyfikowany 17 X 1971 r. w Rzymie i tamże kanonizowany 10 X 1982 r.
2. **Albert Chmielowski** (1845-1916) – beatyfikowany 22 VI 1983 r. w Krakowie i kanonizowany 12 XI 1989 r. w Rzymie
3. **Rafał Kalinowski** (1835-1907) – beatyfikowany 22 VI 1983 r. w Krakowie i kanonizowany 17 XI 1991 r. w Rzymie
4. **Jadwiga, Królowa Polski** (1374-1399) – zezwolenie na kult 31 V 1979 r., kanonizowana 8 VI 1997 r. w Krakowie
5. **Jan z Dukli** (1414-1484) – potwierdzenie kultu «od niepamiętnych czasów» 21 I 1733 r., kanonizowany 10 VI 1997 r. w Krośnie
6. **Kinga** (1224-1292) – potwierdzenie kultu «od niepamiętnych czasów» 11 VI 1690 r., kanonizowana 16 VI 1999 r. w Starym Sączu
7. **Faustyna Kowalska** (1905-1938) – beatyfikowana 18 IV 1993 r. w Rzymie i tam kanonizowana 30 IV 2000 r.
8. **Józef Pelczar** (1842-1924) – beatyfikowany 2 VI 1991 r. w Rzeszowie i kanonizowany 18 V 2003 r. w Rzymie
9. **Urszula Ledóchowska** (1865-1939) – beatyfikowana 20 VI 1983 r. w Poznaniu i kanonizowana 18 V 2003 r. w Rzymie.

Oprócz wymienionych wyżej 9 Polek i Polaków, ogłoszonych świętymi przez Jana Pawła II, należy wspomnieć jeszcze o dwóch innych postaciach. Jedną z nich jest św. Melchior Grodziecki (1584-1619) – beatyfikowany 14 I 1905 r. w Rzymie i kanonizowany w Koszycach na Słowacji 2 VII 1995 r. razem z Markiem Kriżem (Chorwatem) i Stefanem Pongraczem (Węgrem). Druga postać to św. Jan Sarkander (1576-1620), święty dwóch narodów: Czech i Polski – beatyfikowany w Rzymie 6 V 1860 r. i kanonizowany 21 V 1995 r. w Ołomuńcu w Republice Czeskiej.

Polscy błogostawieni wyniesieni do chwały ołtarzy przez Jana Pawła II

1. **Karolina Kózka** (1898-1914) – beatyfikowana 10 VI 1987 r. w Tarnowie
2. **Michał Kozal** (1893-1943) – beatyfikowany 14 VI 1987 r. w Warszawie
3. **Honorat Koźmiński** (1829-1916) – beatyfikowany 6 X 1988 r. w Rzymie
4. **Franciszka Siedliska** (1842-1902) – beatyfikowana 23 IV 1989 r. w Rzymie
5. **Bolesława Lament** (1862-1946) – beatyfikowana 5 VI 1991 r. w Białymstoku
6. **Rafał Chyliński** (1694-1741) – beatyfikowany 9 VI 1991 r. w Warszawie
7. **Aniela Salawa** (1881-1922) – beatyfikowana 13 VIII 1991 r. w Krakowie
8. **Maria Angela Truszkowska** (1825-1899) – beatyfikowana 18 IV 1993 r. w Rzymie
9. **Stanisław Kazimierczyk** (1433-1489) – potwierdzenie kultu «od niepamiętnych czasów» 18 IV 1993 r. w Rzymie
10. **Joanna Kolumba Gabriel** (1858-1926) – beatyfikowana 16 V 1993 r. w Rzymie
11. **Maria Marcelina Darowska** (1827-1911) – beatyfikowana 6 X 1996 r. w Rzymie
12. **Wincenty Lewoniuk** (1849-1874) i 12 towarzyszy, męczennicy podlascy – beatyfikowani 6 X 1996 r. w Rzymie
13. **Bernardyna Jabłońska** (1878-1940) – beatyfikowana 6 VI 1997 r. w Zakopanem
14. **Maria Karłowska** (1865-1935) – beatyfikowana 6 VI 1997 r. w Zakopanem
15. **Wincenty Frelichowski** (1913-1945) – beatyfikowany 7 VI 1999 r. w Toruniu
16. **Antoni Julian Nowowiejski** (1858-1941) i 107 towarzyszy, męczennicy okresu II wojny światowej – beatyfikowani 13 VI 1999 r. w Warszawie
17. **Edmund Bojanowski** (1814-1871) – beatyfikowany 13 VI 1999 r. w Warszawie
18. **Regina Protmann** (1552-1613) – beatyfikowana 13 VI 1999 r. w Warszawie
19. **Maria Stella Mardosewicz** (1888-1943) i 10 towarzyszek, męczennice z Nowogródka – beatyfikowane 5 III 2000 r. w Rzymie
20. **Zygmunt Gorazdowski** (1845-1920) – beatyfikowany 26 VI 2001 r. we Lwowie (Ukraina)
21. **Józef Bilczewski** (1860-1923) – beatyfikowany 26 VI 2001 r. we Lwowie (Ukraina)
22. **Zygmunt Szczęsny Feliński** (1822-1895) – beatyfikowany 18 VIII 2002 r. w Krakowie

23. **Jan Balicki** (1869-1948) – beatyfikowany 18 VIII 2002 r. w Krakowie
 24. **Jan Beyzym** (1850-1912) – beatyfikowany 18 VIII 2002 r. w Krakowie
 25. **Sancja Janina Szymkowiak** (1910-1942) – beatyfikowana 18 VIII 2002 r. w Krakowie.

Wśród błogosławionych można wspomnieć również Jerzego Matulewicza-Matulaitisa (1871-1927), Litwina, który wiele lat swej działalności duszpasterskiej poświęcił Kościołowi i społeczeństwu polskiemu. Został on beatyfikowany w Rzymie 28 VI 1987 r.” (Ks. Bogusław Turek CSMA, *Polacy kanonizowani i beatyfikowani przez Ojca Świętego*, „L’Osservatore Romano” 24 [2003] nr 9, s. 30-31).

3. Sympozjum „Historia i współczesność muzyki liturgicznej w Polsce”

W dniach 11 – 14 września 2003 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim odbyło się międzynarodowe sympozjum poświęcone historii i współczesności muzyki liturgicznej w Polsce. Jego organizatorami byli: Consotiatio Internationalis Musicae Sacrae (CIMS), Stowarzyszenie Polskich Muzyków Kościelnych, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego i Muzeum Lubelskie.

Przedstawiamy tu założenia, środki i wnioski tego sympozjum.

1. Założenia

Inicjatywa zorganizowania sympozjum wyszła od zarządu CIMS w 2000 r. Głównym celem miało być spotkanie kultur Wschodu i Zachodu. Wybrano Lublin jako miasto leżące na styku tych kultur. W dalszej perspektywie myślano o zorganizowaniu podobnego sympozjum we Lwowie. Chodziło też o zapoznanie muzyków kościelnych z Europy Zachodniej z polskimi osiągnięciami w ciągu historii i we współczesności w dziedzinie muzyki liturgicznej.

2. Środki

Aby zrealizować założenia, posłużono się dwiema metodami: naukową i praktyczną. Pion naukowy objął wykłady z historii muzyki polskiej dotyczące chorału gregoriańskiego, polifonii wokalne, pieśni kościelnej oraz organów. Współczesność natomiast była omawiana w trzech wystąpieniach: muzyka w *Konstytucji o liturgii świętej*, poszukiwania nowej muzyki liturgicznej oraz muzyka w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego.

Aktualne kwestie związane z muzyką liturgiczną, nie tylko w Polsce, zaprezentowano w dyskusji okrągłego stołu.

Najważniejszymi jednak wydarzeniami związanymi z muzyką liturgiczną były konkretne liturgie sprawowane w języku łacińskim. I tak w kościele akademickim KUL pod przewodnictwem kard. Zenona Grocholewskiego podczas Mszy św. wykonywano chorał gregoriański (Schola Gregoriana z Utrechtu). Podczas kolejnej liturgii Chór Chłopięc-Męski „Pueri Cantores Sancti Nicolai” z Bochni wykonał znaną niedawno Mszę z 1939 r. *Christus spes mea* Feliksa Nowowiejskiego. Na zakończenie

symposium w katedrze lubelskiej z udziałem trzech chórów (Chór Archikatedralny, Schola Seminarium Duchownego w Lublinie i Schola Gregoriana KUL) wykonano Mszę chorałową do Missa XI *Orbis factor* Józefa Świdra, skomponowaną specjalnie na to spotkanie.

Podczas symposiumu sprawowano także niektóre części Liturgii Godzin: Kompletę i Nieszpory. Te ostatnie śpiewano w kościele farnym w Kazimierzu Dolnym. Były to Nieszpory *alternatim*.

Symposium towarzyszyły dwa koncerty: organowy (Julian Gembalski) i wystawienie dramatu liturgicznego *Ludus paschalis* (Schola Gregoriana z Utrechtu).

3. Wnioski

Troska o zachowanie i rozwój właściwej muzyki liturgicznej w Polsce wyrażała się przede wszystkim w sprawowanych liturgiach. Z kolei prelegenci wskazywali na niedostatki muzyki liturgicznej i proponowali drogi jej odnowy.

Symposium było ważnym wydarzeniem dla samego Uniwersytetu, a także dla całej Polski. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że zarówno goście z zagranicy (Niemcy, Austria, Czechy, Holandia, Francja, Liban) jak i z całej Polski odnieśli dużą korzyść duchową i intelektualną. Istnieje więc nadzieja na poprawę stanu muzyki liturgicznej w Polsce.

Lubelski i ogólnopolskie środki przekazu (prasa, radio i telewizja) informowały o przebiegu obrad.

Planowane jest wydanie drukiem materiałów symposiumu.

4. Sprawozdanie z XXXIX Seminarium Wykładowców Liturgiki

W dniach 10 – 11 września 2003 r. odbyło się XXXIX Seminarium Wykładowców Liturgiki w Ośrodkach Uniwersyteckich, Akademickich, Wydziałach Teologicznych i Wyższych Seminarium Duchownych w Polsce. W tym roku spotkanie miało miejsce w Wyższym Seminarium Duchownym w Siedlcach. Temat spotkania brzmiał „Lex credendi - lex orandi trzeciego tysiąclecia”.

Ze względu na chorobę przewodniczącego ks. prof. dra hab. Adama Duraka oraz wiceprzewodniczącego ks. prof. dra hab. Zbigniewa Wita, obrady rozpoczął sekretarz ks. prof. dr hab. Jacek Nowak. Przywitał przybyłych oraz przedstawił w zarysie program spotkania. Podał także do wiadomości informacje na temat naukowych osiągnięć polskich liturgistów. Pogratulował tytułu profesora ks. prof. Władysławowi Nowakowi i ks. prof. Jerzemu Stefańskiemu; natomiast zdobycia stopnia doktora habilitowanego ks. Czesławowi Krakowiakowi, ks. Tadeuszowi Syczewskiemu i ks. Andrzejowi Żądło.

Pierwszej sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko. Ks. dr Andrzej Kłoczek (Łowicz – Włocławek) referatem „Duszpastersko-liturgiczny kontekst zmian w III wydaniu *Mszалу rzymskiego*” rozpoczął pierwszy dzień obrad. Najpierw Autor przedstawił dyskusję, jakie pojawiały się podczas prac nad tym wydaniem. Potem wypunktował najważniejsze zmiany, jakim podległ podstawowy korpus Msza-

łu i na zakończenie scharakteryzował ważniejsze zmiany, które zostały przyjęte w ostatecznej redakcji *Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego*. Referent przypomniał, że jednym z istotnych motywów, które uzasadniały prace nad nowym wydaniem *Mszału rzymskiego*, były oczekiwania o charakterze duszpasterskim i formacyjnym. W szczególności zwrócił uwagę na to, aby: 1. w polskim tłumaczeniu III wydania *Mszału rzymskiego* umieszczono nuty do całego tekstu anafory; 2. rozważono zagadnienie obecności w zgromadzeniu liturgicznym stałych diakonów; 3. wzięto pod uwagę problem obecności w zgromadzeniu liturgicznym akolitów i lektorów. Postulował także, aby w tym kontekście opracowano lokalne wersje ceremoniału. Podkreślił, że zgodnie z intencją redaktorów księga ta jest wartościowym narzędziem w służbie ludowi Bożemu oraz pomocą dla formacji wiernych w kierunku świadomego i czynnego uczestnictwa.

Ks. dr hab. Andrzej Żądło (Kielce) w referacie zatytułowanym „Eklezjotwórczy charakter kolekt adwentowych w nowym Mszału rzymskim” wskazał, że gromadząc się na Eucharystii w tygodniach Adwentu, Kościół przez kierowane do Boga kolekty jest ukazany jako powszechny lud Boży, naznaczony prawdziwą świętością i wciąż do niej zmierzający, a także dochowujący wierności Bogu, misterium wiary, świątynia Boża i braterska wspólnota, której członkowie czują się domownikami Boga.

Sesji popołudniowej przewodniczył ks. prof. dr hab. Władysław Nowak. Wygłosił wtedy referat ks. dr Mateusz Matuszewski (Warszawa) na temat „Najważniejsze wartości egzystencji chrześcijańskiej w modlitwach po Komunii w okresie przygotowania paschalnego”. Ks. Matuszewski zwrócił uwagę m.in., że zawarte w wielkopostnych Postcommunio myśli kształtują nas, prowadząc od pokuty i nawrócenia, przez odnowienie życia religijnego aż do całkowitego zanurzenia w tajemnicy paschalnej jednoczącej ze Zbawicielem, którą uobecnia Eucharystia. Kończąc zwrócił uwagę na sprawę tłumaczenia tych modlitw na język polski w taki sposób, aby nie tylko przekazywały bogate treści łacińskich modlitw, ale również przemawiały do umysłu i serca człowieka współczesnego.

Pierwszy dzień został zakończony Mszą świętą, której przewodniczył bp Stefan Cichy – przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski.

Drugi dzień seminarium (czwartek 11.9.2003 r.) rozpoczął się Mszą świętą koncelebrowaną w kaplicy seminaryjnej, której przewodniczył bp Henryk Tomasik.

Trzeciej sesji seminaryjnej przewodniczył ks. dr hab. Andrzej Żądło. Pierwszym referatem drugiego dnia był „Teologiczno-duszpasterskie linie w *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*”. Tekst ks. dra Józefa Sroki (Przemyśl), z racji choroby Autora, przedstawił ks. prof. dr hab. Władysław Nowak. W przedłożonym temacie Autor zasugerował, iż pobożność ludowa winna kierować się następującymi zasadami: trynitarną, chrystologiczną, pneumatologiczną, eklezjologiczną, biblijną, ekumeniczną, antropologiczną, eschatologiczną, misyjną, liturgiczną i hierarchią wartości.

Kolejnym i już ostatnim prelegentem był ks. dr Stanisław Madeja, który przedstawił temat „Egzorcyzmy w praktyce Kościoła”. Autor zwrócił uwagę, że egzorcyzmy są udziałem w zwycięstwie Chrystusa nad szatanem. Omówił także dyscyplinę Kościoła dotyczącą egzorcyzmów.

W ramach zjazdu odbyło się spotkanie, na którym ustalono miejsce przyszłorocznego seminarium. Odbędzie się ono w dniach 9 – 10 września 2004 r. w Kamieniu Śląskim.

Na tegorocznym spotkaniu pojawił się dodatkowy punkt związany z wyborem nowych władz liturgistów polskich na następne trzylecie. Przewodniczącym został wybrany ks. prof. dr hab. Helmut Jan Sobeczko (UO), wiceprzewodniczącym ks. prof. dr hab. Jacek Nowak (UKSW), a sekretarzem ks. dr Erwin Mateja (UO).

Anna Pleskaczewska

5. Kongres Różańcowy w Gdańsku-Oliwie

Dnia 7 października 2003 r. odbył się w katedrze w Gdańsku-Oliwie pierwszy w archidiecezji gdańskiej Kongres Różańcowy. Na Kongres przybyło ponad 2 tys. wiernych z całej diecezji. Spotkanie kongresowe rozpoczęła wspólna modlitwa różańcowa, podczas której rozważane były Tajemnice Światła. Następnie o. Leon Kna-bit, przeor klasztoru benedyktyńskiego w Tyńcu, wygłosił konferencję o różańcu, który łączy prostotę i głębię życia religijnego. Na zakończenie Kongresu uczestnicy odnowili przyrzeczenia różańcowe do systematycznej modlitwy. Podczas tego spotkania ks. Zbigniew Zieliński, dyrektor Wydziału Duszpasterskiego Kurii Metropolitalnej, poinformował uczestników Kongresu, że w Roku Różańca ponad 14 tys. osób w archidiecezji gdańskiej oficjalnie deklaruje, że dodatkowo odmawiało różaniec w intencji Ojca Świętego. Fakt ten został odnotowany w specjalnej księdze, którą delegacja wiernych ofiaruje Ojcu Świętemu, jako specjalny dar modlitewny, podczas audiencji w Rzymie, która zaplanowana jest na dzień imienin Papieża, 4 listopada.

6. Liturgiczne nowości wydawnicze

Księgi liturgiczne

Liturgia Godzin dla osób świeckich. Modlitwa codzienna Kościoła domowego, wyd. II, poprawione i uzupełnione, Wydział Duszpasterski Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej – Wydawnictwo Księży Pallotynów „Apostolicum”, Olsztyn – Warszawa 2003, ISBN 83-87078-37-9 i ISBN 83-7031-358-2.

Książki

2003

Arte e teologia. Dire e fare la bellezza nella Chiesa. Un'antologia su estetica, architettura, arti figurative, musica e arredo sacro, red. Natale Benazzi, Edizioni Dehoniane, Bologna 2003, ISBN 88-10-24111-8.

Enrico Mazza, *La celebrazione eucaristica. Genesi del rito e sviluppo dell'interpretazione*, Edizioni Dehoniane, Bologna 2003, ISBN 88-10-43004-2.

Paul Mascher, Christian Nuener, Thomas H. Böhn, *In Gottes Namen versammelt. Werkbuch für Liturgiekreise*, Don Bosco Verlag, Bernward, München 2003, ISBN 3-7698-1424-X.

Peter Browe, *Die Eucharistie im Mittelalter. Liturgiehistorische Forschungen in kulturwissenschaftlicher Absicht*. Mit e. Einf. hrsg. v. Hubertus Lutterbach u. Thomas Flammer. Vergessene Theologen Bd.1, LIT Verlag, Münster 2003, ISBN 3-8258-6233-X.

Marcus Freitag, Ulrich Terlinden, *Eucharistische Anbetung. Verständnishilfen, Gestaltungsmöglichkeiten* (Laien leiten Liturgie Bd. 9), Butzon & Bercker Verlag, Kevelaer 2003, ISBN 3-7666-0535-6.

Ks. Hubert Kowol, *Eucharystia odpowiedzią na naturalne potrzeby duchowe człowieka. Argumentacja teologiczna w świetle analizy egzystencjalnej Viktora Emila Frankla* (Opolska Biblioteka Teologiczna 60), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003, ISBN 83-88939-49-1.

Liturgia i pobożność ludowa, pod red. ks. Władysława Nowaka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2003, ISBN 83-7299-273-8.

Dariusz Kwiatkowski, *Liturgika. Materiały do ćwiczeń dla studentów teologii* (Biblioteka Pomocy Naukowych. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza – Wydział Teologiczny 25), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza – Wydział Teologiczny. Redakcja Wydawnictw, Poznań 2003, ISBN 83-89361-17-5.

2002

Ks. Andrzej Żądło, *Eklezjalny wymiar kolekt Adwentu w Mszałe rzymskim Pawła VI. Studium lingwistyczno-teologiczne*, Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, Kraków 2002, ISBN 83-7216-276-X.

Ks. Franciszek Wolnik, *Liturgia śląskich cystersów w średniowieczu* (Opolska Biblioteka Teologiczna 52), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002, ISBN 83-88939-28-9.

Joachim Kobienia, *Muttersprachliche Elemente im Rituale. Eine Studie zu den Breslauer Diözesanritualien von 1318 bis 1931* (Opolska Biblioteka Teologiczna 54), Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002, ISBN 83-88939-30-0.

Franz-Peter Tebartz-van Elst, *Handbuch der Erwachsenentaufe. Liturgie und Verkündigung im Katechumenat*, Aschendorff Verlag, Münster 2002, ISBN 3-402-05384-5.